

Taidemarkkinat sijoittajan näkökulmasta

Jyri Martikainen

Tekijä(t) Jyri Martikainen	
Koulutusohjelma HELI	
Raportin/Opinnäytetyön nimi Taidemarkkinat sijoittajan näkökulmasta	Sivu- ja liitesivumäärä 35+1
<p>Tässä opinnäytetyössä paneudun taidemarkkinoihin, niiden rakenteeseen, hinnanmuodostukseen ja riskeihin.</p> <p>Taidemarkkinat koostuvat ensi- ja jälkimarkkinoista. Ensimmäisillä taiteilijoiden teoksia myydään ennen kaikkea gallerioiden välityksellä, jälkimarkkinoilla merkittäviä toimijoita ovat huutokaupakamarit ja yksityiset taidekauppiat.</p> <p>Taideteosten hintakehityksestä on melko vaikea luoda pitäviä malleja tai edes tilastoja. Tämä johtuu siitä, että huomattava osa taidekaupasta käydään julkisuudelta piilossa, eikä hintatietoja näin ollen ole saatavilla. Huutokauppahintoja julkaistaan, mutta huutokauppoihin valikoituu usein taiteilijoiden hinnakkaimpia teoksia.</p> <p>Tämä on syynä myös siihen, että erilaiset taidemarkkinaindeksit ovat vain suuntaa antavia kuvatessaan taidesijoittamisen kannattavuutta.</p> <p>Merkittävimmät tekijät taideteoksen hinnanmuodostuksessa ovat taiteilijan asema ja merkitys, yleisön makumieltymykset, töiden materiaalit ja niiden koko.</p> <p>Taidemarkkinoilla ostopäätöksiä tehdäänkin usein hyvin subjektiivisesti. Tästä syystä taidemarkkinoilla toimiminen on sijoitusmielessä hyvin haastavaa.</p>	
Asiasanat Taidemarkkinat, taidesijoittaminen, hinnanmääritys, markkinariskit, tuotto	

Sisällys

1	Johdanto	1
1.1	Tutkimusongelmat ja työn tavoite	2
1.1.1	Työn rakenne	2
1.1.2	Peittomatriisi	2
2	Käsitteiden määrittelyä ja taustaa	4
2.1	Taide	4
2.2	Sijoittaminen	4
2.3	Sijoitustoiminnan periaatteita	5
2.3.1	Tuoton ja riskin suhde	5
2.3.2	Sijoitusajan merkitys	5
2.3.3	Hajauttamisen merkitys	5
2.3.4	Tehokkaat markkinat	6
2.3.5	Suomalaisten sijoituskohteet	6
2.3.6	Legitiimi maku	6
3	Taidemarkkinat	7
3.1	Taidemarkkinoiden historiaa	7
3.2	Taidemarkkinoiden keskuskeskukset	8
3.3	Taiteen hinnanmuodostus	8
3.3.1	Taiteen ensimarkkinat	10
3.3.2	Taitelijan ura ja asema	10
3.3.3	Teoksen fyysiset ominaisuudet	10
3.3.4	Taiteen jälkimarkkinat	11
3.4	Taidekaupan kulut ja sääntely	12
3.5	Taidemarkkinoiden riskit	13
3.5.1	Taidevääreännökset	14
3.5.2	Muoti- ja suhdannevaihtelut	15
3.5.3	Taideteosten alkuperä	15
3.6	Taidemarkkinat yleisen taloustilanteen heijastajina	17
3.7	Taiteen ostaminen sosiologisesta näkökulmasta	18
3.8	Sosiologinen näkökulma taiteen arvottamiseen	19
3.9	Kyselytutkimuksen toteutus	20
4	Huutokauppahintojen tarkastelua	21
4.1	Akseli Gallen-Kallelan teokset	22
4.2	Eräiden taideteosten myyntihintojen taustaa	23
4.3	Jalmari Ruokokosken teokset	23

4.4	Eero Järnefeltin teokset	24
4.5	Taideteosten hintakehityksen arviointi.....	25
4.5.1	MeiMoses-indeksi.....	26
4.5.2	Taidemarkkinoiden vertailua muihin sijoituskohteisiin	26
4.5.3	Muut keräilykohteet sijoituksina	27
5	Johtopäätöksiä.....	28
5.1	Taidemarkkinoiden hinnanmuodostus.....	28
5.2	Voiton tekeminen taidemarkkinoilla	29
5.3	Taidemarkkinoilla toimimisen riskit.....	30
5.4	Suomen taidemarkkinat sijoittajan näkökulmasta	30
5.5	Oman työskentelyn arviointia	31
5.6	Jatkotutkimuskohteita.....	32
	Lähteet	33
	Liite 1	

1 Johdanto

Tämän opinnäytetyön aihe on taide sijoituskohteena. Käsittelen taidemarkkinoiden rakennetta, hinnanmuodostusta sekä taidemarkkinoilla toimimisen riskejä ensisijaisesti sijoittajan näkökulmasta. Nykyisessä taloustilanteessa, jossa esimerkiksi korkotaso on ollut jo pitkään poikkeuksellisen matala ja epävarmuus osakemarkkinoillakin on kasvanut vuoden 2016 aikana, on tuottavien ja turvallisten sijoituskohteiden löytäminen käynyt yhä vaikeammaksi. Tätä taustaan vasten taide-esineet voi nähdä yhä houkuttelevampana sijoituskohteena tai ainakin hajautetun sijoitussalkun yhtenä osana.

Taidemarkkinat kuten nykyään osakemarkkinatkin ovat hyvin kansainväliset, mutta tästä huolimatta tämän työn näkökulma on rajattu nimenomaisesti Suomen taidemarkkinoihin. Taidemarkkinoiden koko, sääntely, verotus ja kehittyneisyys yleisestikin vaihtelevat voimakkaasti eri maiden välillä. Tästä syystä lähtökohdaksi on valittu Suomi ja suomalaisen sijoittajan näkökulma. Myös taidemarkkinoiden sääntelyä ja verotusta on käsitelty ennen kaikkea Suomen osalta, mutta työssä sivutaan luonnollisesti myös maamme taidemarkkinoihin vaikuttavaa Euroopan Unionin tasoista sääntelyä.

Työ linkittyy osaltaan rahoituksen opintoihini, joissa sijoittaminen ja eri sijoitusvaihtoehtojen tuotto ovat keskeisessä osassa. Taide puolestaan valikoitui aiheeksi jokseenkin sattumalta miettiessäni uutta näkökulmaa sijoittamiseen ja opinnäytetyöni aihetta. Alkuperäisenä tarkoituksena oli keskittyä voimakkaammin nimenomaan määrälliseen tutkimukseen taiteen myyntihintojen vertailun osalta. Tästä on kuitenkin jouduttu joissakin määrin tinkimään taidemarkkinan läpinäkymättömyyden ja saatavilla olleen hinta-aineiston yhteismitattomuudesta johtuen. Osaltaan tämäkin seikka kuitenkin kuvaa taidemarkkinoiden rakennetta. Aihetta on toistaiseksi käsitelty maassamme melko vähän, mikä johtuu luonnollisesti Suomen taidemarkkinoiden pienuudesta ja taidesijoittamisen suhteellisen marginaalisesta asemasta.

Työ on luonteeltaan pääosin deskriptiivinen, mutta mukana on taiteen myyntihintojen tarkastelun kautta myös määrällistä informaatiota.

Tekijän toiveena onkin, että nyt käsillä oleva tutkimus voisi toimia opastuksena ja apuna henkilöille, jotka kenties ovat kiinnostuneita taidesijoittamisesta tahi vaikkapa vain taiteen keräilystä omaksi ilokseen.

1.1 Tutkimusongelmat ja työn tavoite

Tämän opinnäytetyön pyrkimyksenä on luoda kattava yleiskuva Suomen taidemarkkinoista sijoittajan näkökulmasta. Siten sen voi toivoa toimivan oppaana niille, jotka harkitsevat taiteen ostamista joko vain omaksi ilokseen tai esimerkiksi sijoitussalkkunsu hajauttamisen välineenä.

Seuraavassa siis kartoitetaan taidemarkkinoiden rakennetta ja taidetta sijoituskohteena. Työn tavoitetta lähestytään tutkimusongelmien muotoon tiivistettyjen kysymysten kautta, joiden avulla on tarkoitus läpivalaista taidemarkkinoita mahdollisimman monesta näkökulmasta.

Tutkimusongelma

Millaiset ovat Suomen taidemarkkinat sijoittajan näkökulmasta?

Alaongelmat

Kuinka taideteosten hinnanmuodostus toimii?

Voiko taidemarkkinoilla toimien tehdä voittoa ja miten?

Millaisia riskejä taidemarkkinoilla toimimiseen liittyy?

1.1.1 Työn rakenne

Opinnäytetyö koostuu kahdesta pääosasta. Ensimmäisessä käsitellään taidemarkkinoiden rakennetta ja taiteen hinnanmuodostusta teoreettisella tasolla. Jälkimmäisessä osiossa käydään läpi työn tutkimustuloksia ja verrataan eri sijoituslajien tuottoa taidesijoittamisen tuottoihin.

1.1.2 Peittomatriisi

Peittomatriisissa (taulukko 1) on havainnollistettu tutkimusongelmien linkittymistä teoreettiseen viitekehukseen sekä opinnäytetyön tutkimustuloksiin.

Taulukko 1

Alaongelmat	Teoreettinen viitekehys	Tulokset
-------------	-------------------------	----------

Kuinka taidemarkkinoiden hinnanmuodostus toimii?	3.3	4; 5.1
Voiko taidemarkkinoilla toimien tehdä voittoa ja miten?	3.3; 3.5; 3.6	4; 5
Millaisia riskejä taidemarkkinoilla toimimiseen liittyy?	3.5	5.3

2 Käsitteiden määrittelyä ja taustaa

Tässä osassa käydään läpi taidemarkkinoiden ja sijoittamisen keskeisiä periaatteita ja määritellään työssä käytettyjä käsitteitä.

2.1 Taide

Taide voidaan määritellä esimerkiksi taiteilijan keinoksi välittää tuntojaan ja kokemuksiaan vastaanottajalle. Kuvataiteessa tämä tapahtuu ennen kaikkea visuaalisesti. Taiteen määritelmä, tarkoitus ja sen sisältämät merkitykset ovat kuitenkin muuttuneet vuosisatojen saatossa. (Tolonen, M. 1998. 8)

Taide sen nykyisessä merkityksessä, joka käsittää kuvataiteen lisäksi muiden muassa musiikin ja kirjallisuuden, on syntynyt vasta 1600–1700- luvuilla. Taideteos on aina suhteessa käsitteelliseen järjestelmään, joka sen määrittelee. Näitä järjestelmiä ovat esimerkiksi erilaiset taideteoriat ja estetiikka. (Otavan Suuri Ensyklopedia. 1981. 6899) Tästä johtuen taiteen välittämien viestien tulkinta onkin kiinteästi sidoksissa kunkin yhteisön uskomuksiin, tapoihin ja arvostuksiin. Siten onkin luonnollista, että kulttuurierot taiteen määrittämisessä ovat merkittäviä. (Tolonen M. 1998. 8) Otavan Suuren Ensyklopedian mukaan taiteen teoreettinen määrittely on niin ikään mahdollistanut taiteen käsitteen laajentamisen sellaisiinkin teoksiin, joita ei ole alun perin taiteeksi mielletty.

Tässä opinnäytetyössä käsittely on rajattu länsimaiseen, pääasiassa 1700- luvun jälkeen tehtyyn, kuvataiteeseen, joka käsittää niin öljyväriyöt, grafiikan kuin veistoksetkin. Lisäksi työssä sivutaan pintapuolisesti myös muiden keräilykohteiden, kuten postimerkkien, hinnanmuodostusta ja verrataan niitä taidemarkkinoiden vastaaviin.

2.2 Sijoittaminen

Sijoittaminen on olemassa olevien varojen (rahaa tai muita resursseja) käyttämisestä siten, että sijoittaja saa niistä tuottoja tulevaisuudessa. Tuotot koostuvat pääoman palautuksesta ja sijoitetulle pääomalle saatavasta tuotosta kuten koroista. Tuotto on aina korvausta siitä, etteivät sijoitetut rahat ole kyseisellä hetkellä sijoittajan käytössä. Tuotto korvaa osaltaan myös epävarmuutta siitä saadaanko pääomaa lainkaan takaisin. (Nikkinen, J., Rothovius, T., Sahlström, P. 2008. 9)

2.3 Sijoitustoiminnan periaatteita

Seuraavassa käsitellään muutamia sijoitustoiminnan keskeisimpiä periaatteita, jotka vaikuttavat erilaisten sijoitusstrategioiden valintaan sekä sijoitusten tuottoon. Näitä periaatteita, ja niiden vaikutusta, käsitellään tämän työn toisessa osassa nimenomaan taidemarkkinoiden kontekstissa.

2.3.1 Tuoton ja riskin suhde

Olennainen tekijä sijoituskohteita valittaessa on päätös siitä, millaista tuottoa tavoitellaan ja kuinka korkea riskiä tuota tuottoa vastaan ollaan valmiita ottamaan. Pelkistettynä voidaan todeta, että sijoitukseen liittyvä riski on tuottojen kokonaisvaihtelua, jonka mittaamiseen käytetään keskihajontaa. Keskihajonta kuvaa, kuinka paljon tuotto vaihtelee pitkän ajan keskiarvotuotosta tiettyinä ajankohtana. Keskihajonta voidaan laskea esimerkiksi vuoden pituiselle ajalle. (Kallunki, Martikainen, Niemelä. 29. 2008)

Tyypillistä korkeariskisille, mutta myös suuren tuotto-odotuksen sisältäville sijoituksille siis on, että niiden tuotto vaihtelee voimakkaasti ainakin lyhyellä aikavälillä. Näiden kohteiden keskihajonta on siis suurta. Tyypillinen esimerkki tällaisesta sijoituskohteista ovat suorat osakesijoitukset.

2.3.2 Sijoitusajan merkitys

Sijoituksen aikajänne on merkittävä tekijä edellä kuvatun riskin hallinnassa. Esimerkiksi osakemarkkinoilla tuottoisimpaan lopputulokseen päästään, jos sijoitusaika on tarpeeksi pitkä. Jos sijoitushorisontti on vain muutaman vuoden pituinen, riski tappioille on huomattava. Kuitenkin jo 6-7 vuoden aikajännteellä todennäköisyys ainakin suuriin tappioihin pienenee oleellisesti. Tulos perustuu laskelmiin Helsingin pörssin yleisindeksin tuotoista 100 000 euron sijoitussummalla vuosivälillä 1969–1998. (Kallunki, Martikainen, Niemelä. 43–44. 2008)

2.3.3 Hajauttamisen merkitys

Toinen merkittävä osatekijä riskin hallinnassa on ajan lisäksi hajauttaminen. Hajauttaminen perustuu luonnollisesti kunkin sijoittajan omaan riskinsietokykyyn. Suorien osakesijoitusten sijaan, tai niiden ohella, varoja voidaan allokoida esimerkiksi korkopapereihin, rahastoihin tai muihin kohteisiin, joiden tuottojen keskihajonta on pienempää kuin suorissa osakesijoituksissa. (Kallunki, Martikainen, Niemelä. 56. 2008)

2.3.4 Tehokkaat markkinat

Taloustieteessä ihanteellisena pidetään niin sanottuja täydellisiä markkinoita. Täydellisten markkinoiden tunnusmerkkejä ovat muiden muassa se, että kaikki markkinoilla toimivat talousyksiköt toimivat rationaalisesti ja saavat kaiken informaation vapaasti ja ilman kustannuksia. Markkinoilla ei niin ikään saisi esiintyä vararikkomaksuja, veroja tai transaktiokustannuksia. Eräänä tärkeänä kriteerinä voidaan myös pitää sitä, ettei mikään yksittäinen (markkinoilla toimiva) toimija pysty vaikuttamaan myytävän tuotteen hintaan. Todellisuudessa täydellisiä markkinoita ei kuitenkaan esiinny. (Leppiniemi. 2009. 107)

2.3.5 Suomalaisen sijoituskohteet

Erilaisten sijoituskohteiden suosio suomalaisten keskuudessa on vaihdellut kuluvalle vuosikymmenellä merkittävästi. Finanssialan keskusliiton vuonna 2016 toteuttaman pankkibarometrin mukaan kansalaisten sijoitushalukkuus on edelleen kasvussa.

Erityisesti suosiotaan näyttävät kasvattaneen kiinteistösijoitukset niin suoraan kuin erilaisten rahastojenkin kautta. Tämän kasvun uskotaan pankkibarometrin mukaan myös jatkuvan. Matala korkotaso on vaikuttanut laskevasti ennen kaikkea korkosijoitusten ja toisaalta myös pankkitalletusten suosioon. (Pankkibarometri 2016)

Taidesijoittamista tai yleensä muitakaan vaihtoehtoisia sijoituskohteista ei pankkibarometrissa käsitellä lainkaan. Tähän on syynä varmasti vaihtoehtoisten sijoituskohteiden jokseenkin marginaalinen asema ja se, etteivät ne kuulu pankkien ja muiden rahoituslaitosten ydinliiketoiminta-alueisiin.

2.3.6 Legitiimi maku

Sosiologinen määritelmä legitiimille makuille voidaan määritellä esimerkiksi seuraavasti:

Legitiimiys merkitsee yleisimmillään vallalla olevien normien, arvojen ja uskomusten mukaista kollektiivista käsitystä jonkin asian oikeutuksesta tai hyväksyttävyydestä. -
- Jokin instituutio tai toimenpide tai käytötapa on legitiimi, kun se on hallitseva, muttei sellaiseksi tunnustettu vaan epäsuorasti tunnustettu. (Purhonen, S & työryhmä. 57. 2014)

3 Taidemarkkinat

Maailmanlaajuiset taidemarkkinat olivat vuonna 2010 arvoltaan 43 miljardia euroa (luvussa mukana myös antiikkiesineet). Taidemarkkinoista Euroopan Unionin jäsenmaiden osuus oli suurin eli 37 prosenttia. Tätä seurasivat Yhdysvallat ja Kiina. Taidemarkkinat ovat merkittävä osa maailmantaloutta jo yksin liikevaihtonsa takia, mutta ne luovat välillisesti työtä myös esimerkiksi ylläpitämällä yritystoimintaa. Vuonna 2010 EU:n alueella toimi yli 59 000 taidealan yritystä, joissa työskenteli 270 000 henkeä. Taideala työllisti lisäksi välillisesti erilaisten tukipalveluja tuottavien yritysten kautta jopa yli 110 000 henkilöä. (Euroopan komissio. 2011. 4-5)

3.1 Taidemarkkinoiden historiaa

Historian ensimmäisenä varsinaisena taidekeräilijänä, jota voidaan pitää taidesijoittajanakin, on mainittu italialainen Cosimo I de' Medici (1519–1574), joka hankki taidetta keräämällä poliittista, mutta myös taloudellista, valtaa. Toki jo antiikin Roomassa toimi lukuisia huutokauppoja, joissa ostettiin ja myytiin taidetta. Varsinaiseen kukoistukseen taidekauppa ja keräily heräsivät 1600- luvun Hollannissa, jolloin syntyivät monet nykypäiviin asti kantaneet taidemarkkinoiden ja taidekaupan rakenteet. Maailman taidemarkkinat olivat pitkään, ja ovat monin osin edelleen, hyvin salatut. Tosin kansainvälisten huutokauppojen suosio ja niissä ennätyshintaan myydyt teokset ovat viime vuosikymmenten aikana lisänneet suuren yleisön kiinnostusta alaa kohtaan. Tätä myöden myös avoimuus on jossain määrin lisääntynyt. (Cumming, R. 2009. 20–21)

Suomeen taidemarkkinat syntyivät vasta 1800- luvulta alkaen. Vielä vuosisadan alussa ei maassamme ollut vakituista näyttelytoimintaa, eikä taiteenkeräily ollut saanut siihen myöhemmin liitettyä sosiaalista statusta. (Pettersson, S. 2004. 17) Suomen ensimmäinen taidenäyttely järjestettiin vuonna 1845 Helsingin yliopistolla. Merkittävä rooli maamme taide-elämän kehityksessä oli kuitenkin seuraavana vuonna perustetulla Suomen Taideyhdistyksellä, joka aloitti muun muassa taiteilijoiden kouluttamisen. Kesti kuitenkin aina vuoteen 1856, ennen kuin Turkuun perustettiin Suomen ensimmäinen taidekauppa. (Pettersson, S. 2004. 21–25)

Tilastokeskuksen tietojen mukaan maassamme toimi vuonna 2012 yhteensä 212 taidegalleriaa tai – liikettä. Näistä suurin osa on keskittynyt erityisesti Helsinkiin ja muihin suuriin kaupunkeihin. Samoin Suomen merkittävimmät huutokauppakamarit Bukowskis ja Hagelstam toimivat niin ikään pääkaupungissa. Ne myivät taidetta vuonna 2013 yhteensä

3,8 miljoonan euron arvosta. Suomessa myydään myös merkittävässä määrin etenkin venäläistä taidetta. (Kulttuuritilasto 2013)

3.2 Taidemarkkinoiden keskukset

Maailman taidemarkkinoilla on eräitä suuria keskuksia, joissa kauppaa käydään huomattavan paljon ja joissa myös taiteen myyntihinnat ovat muuta maailmaa korkeammat. Näissä keskuksissa myydään tyypillisesti kaikkein korkeimpiin hintaluokkiin lukeutuvat taideteokset (yli 50 000€ maksavat). Näitä keskuspaikkoja ovat Yhdysvallat, Kiina ja Yhdistynyt kuningaskunta. Sijoittajien, taiteen keräilijöiden ja taiteen myyjien toimimiseen juuri näissä maissa vaikuttavat muiden muassa verotukseen ja kaupankäynnin sivukuluihin liittyvät seikat. (Euroopan komissio. 2011. 8) Euroopan unionin tasolla onkin juuri tämän takia nähty tarpeelliseksi säädellä esimerkiksi taideteosten jälleenmyyntikorvauksia direktiivillä. (Euroopan komissio. 2011. 3)

3.3 Taiteen hinnanmuodostus

Taidemarkkinat voidaan jakaa, esimerkiksi osakemarkkinoiden tapaan, sekä ensi- että jälkimarkkinoihin. Ensimmäisillä taidetta ostetaan uutena suoraan taiteilijalta tai taidegallerioista. Jälkimarkkinoilla operoivat puolestaan taidekauppiaat, taitteenvälittäjät ja huutokauppakamarit. (Laitinen-Laiho, P. 2003. 84–91) Taidemarkkinoiden rakennetta ja jäsentymistä on havainnollistettu kuviossa 1.

Kuvio 1

Taidemarkkinat

Ensimarkkinat

Jälkimarkkinat

Taitelijat

Galleriat

Taidekauppiat

Huutokauppakamarit

Jo brittiläinen taloustieteilijä Alfred Marshall kirjoitti taideteosten hinnanmuodostuksesta seuraavasti vuonna 1890:

Sellaisia esineitä kuten vanhojen mestareiden maalauksia, harvinaisia kolikoita ynnä muita tavaroita ... ei voida lainkaan »luokitella»; sillä jokainen niistä on ainutlaatuinen, eikä niillä ole mitään täysin vastaavaa tai suoranaista kilpailijaa. Jokaisen joka tarjoutuu ostamaan sellaisen esineen ajattelematta ollenkaan sen jälleenmyymistä, on vakuuttauduttava ainoastaan siitä, että mielihyvä, joka esineen omistamisesta syntyy on yhtä suuri kuin mielihyvä, jonka hän saisi käyttämällä vastaavan rahasumman muulla tavoin Ja tämän vuoksi, sellaisen esineen myyntihinta riippuu paljolti siitä, sattuuko joku rikas, juuri tähän erityiseen esineeseen mieltynyt henkilö olemaan paikalla sitä myytäessä. Jos ei, todennäköisesti esineen ostavat välittäjät, jotka luottavat kykyynsä saada voittoa sitä edelleen myytäessä; ja vaihtelut hinnoissa, joilla sama taulu myydään peräkkäisissä huutokaupoissa, ... olisivat vielä paljon suurempia ellei ammattimaisten ja puoliammattimaisten ostajien hintoja vakauttavaa vaikutusta olisi mukana. »Tasapainohinta» sellaisissa kaupoissa on paljolti sattumaa; mutta utelias saattaa saada jonkinlaisen palkkion tutkiessaan tarkkaan taulua. (Oksanen, A. 1988. 49)

Samaan lopputulokseen päätyy myös William Baumoll, jonka taideteosten hinnanmuodostusta käsittelevän tutkimuksen (1986) mukaan taidemarkkinoilla ei ole varsinaista tasapainohintaa eikä niin sanottua luonnollista hintaa. Huomiota herättää myös taidemarkkinoiden informaation epätäydellisyys. Tämä tekeekin taidemarkkinoilla toimimisesta sangen riskialtista. (Oksanen, A. 1988. 49)

3.3.1 Taiteen ensimarkkinat

Taidemarkkinoilla huomionarvoista on se, missä taiteilija tuo teoksensa julki ja ketkä hänen teoksiaan kokoelmiinsa hankkivat. Toivottavaa olisikin saavuttaa positiivinen kierre taiteilijan, myyjien ja ostajien välillä. Teosten esittely arvostetuissa gallerioissa takaa teoksille huomioarvoa, joka puolestaan houkuttelee arvostettuja taidekeräilijöitä ja sijoittajia hankkimaan niitä. Teosten päätyminen merkittäviin yksityisiin tai julkisiin kokoelmiin nostaa luonnollisesti taiteilijan arvostusta ja sitä myöden teostenkin hintoja. (Laitinen-Laiho, P. 2011. 74)

3.3.2 Taitelijan ura ja asema

Taidemarkkinoilla yksittäisen taitelijan ja taideteoksen hintaan vaikuttaa usein taiteilijan asema taide-elämän kentällä. Merkittäviä tekijöitä ovat muiden muassa taiteilijan saamat tunnustukset ja apurahat. Tämä kertoo taiteilijan teosten arvostuksesta asiantuntijoiden parissa. (Laitinen-Laiho, P. 2011. 81)

Asiantuntija-arvioissa taiteen tai taiteilijan arvosta ja merkityksestä on luonnollisesti myös omat riskinsä. Pahimmissa tapauksissa asiantuntijoiden arvoantoa värittävät heidän omat sympatiansa tai jopa antipatiansa yksittäistä taiteilijaa tai taidesuuntausta kohtaan. (Rustanius, J. 2016)

3.3.3 Teoksen fyysiset ominaisuudet

Taiteen ensimarkkinoilla hinnoittelu on pitkälti kiinni taiteilijasta itsestään ja siitä, mille tasolle tämä oman työnsä hinnan asettaa. Usein he seurailevat kollegoidensa hinnoittelua ja suhteuttavat omaa työtään siihen. Merkittävä tekijä on luonnollisesti myös teokseen käytetty materiaali. Erilaiset värilaadut kuten öljy- ja akryylimaalit ovat erihintaisia ja vaikuttavat siten valmiin teoksen arvoon. Värivalinnat heijastuvat hinnoitteluun myös työhön käytetyn ajan muodossa. Öljyväreiden hidas kuivuminen pitkittää teoksen valmistumista ja nostaa tätäkin kautta valmiin työn hintaa. (Laitinen-Laiho, P. 2011. 93)

Eriyksen merkittävästi materiaalivalinnat vaikuttavat veistosten hintoihin. Kallit materiaalit kuten pronssi nostavat yksittäisten ja uniikkien töiden hintaa, mutta yksikkötyökustannukset pienenevät suuremmissa valossarjoissa. Suuret valossarjat laskevatkin helposti taiteilijan työn arvostusta, koska vaarana on, ettei töitä pidetä enää varsinaisina taideteoksina vaan taideteollisina tuotteina. (Laitinen-Laiho, P. 2011. 95)

Taideteoksen koko ja sen vaikutus työn hintaan ei kuitenkaan aina korreloi työn materiaalien ja käytetyn ajan mukaisesti nostavasti. Tähän vaikuttaa pienten teosten parempi likviditeetti. Suurikokoisia teoksia ostetaan harvemmin yksityiskokoelmiin, koska niiden kuljetus- ja säilytyskustannukset ovat korkeammat. Tästä johtuen suurehkot teokset saattavatkin olla pieniä ja keskikokoisia töitä huomattavasti edullisempia. Toisaalta tuntemattoman taiteilijan suurikokoinen työ on usein pientä kalliimpi. (Laitinen-Laiho, P. 2011. 102)

Ensimarkkinoilla toimittaessa hinnat ovat suhteellisen kiinteitä, eikä tinkimisvaraa juurikaan ole. Taidegalleriat tinkivät harvoin katteestaan ja mahdolliset alennukset ovat käytännössä aina pois taiteilijan tuloista. (Laitinen-Laiho, P. 2003. 84)

3.3.4 Taiteen jälkimarkkinat

Taiteen jälkimarkkinoiden hinnoittelu eroaa monin osin ensimarkkinoiden hinnoittelusta. Yleisesti taideteosten arvo laskee ensimarkkinoihin verrattuna. Tässä vaiheessa teosten arvo on kokonaan markkinoiden hinnoiteltavissa, eikä taiteilijan alun perin määrittämä myyntihinta juurikaan vaikuta jälkimarkkinoiden hinnanmuodostukseen.

Taitelijan nimi on kuitenkin tekijä, josta hinnoittelu lähtee liikkeelle. Yhteistä ensimarkkinoiden hinnoittelun kanssa on taitelijan arvostuksen vaikutus teoksen hintaan. Samoin teokseen käytetyt materiaalit ja tekniikat vaikuttavat edelleen. Vaikka taiteilijan öljyvärimaalaukset olisivatkin arvokkaita, ei tämä välttämättä heijastu esimerkiksi grafiikan tai akvarellien hintoihin. (Laitinen-Laiho, P. 2011. 110–111)

Raadollinen tekijä jälkimarkkinoiden hinnoittelussa on usein taiteilijan kuolema. Mitä pidempään kuolemasta on, sitä useammin hinnat nousevat teosten tarjonnan vähentyessä. Välittömästi taiteilijan kuoleman jälkeen hinnat saattavat nimittäin jopa laskea. Tämä johtuu siitä, että taitelijan kuoleman jälkeen teoksia saattaa tulla runsaastikin markkinoille myyjien ajatellessa taitelijan kuoleman nostavan hintoja. (Laitinen-Laiho, P. 2003. 112)

Kyseessä olevan taiteilijan tuotannon aihepiiri vaikuttaa myös yksittäisen teoksen hintoihin. Merkityksellistä on esimerkiksi se, edustaako tarkastelun kohteena oleva teos taiteilijan tyypillistä tuotantoa, teoksen sijoittuminen taiteilijan uran varrelle sekä teoksesta välittyvä taitelijan tyylin tunnistettavuus. (Laitinen-Laiho, P. 2011. 115) Myytävän teoksen hintaan vaikuttaa niin ikään se, onko teos ollut usein yleisön nähtävillä taidenäyttelyissä ja

ylipäättäänkin teoksen historia ja sen aukottomuus proveniensi (Rustanius 2016), joka on tärkeää etenkin riskienhallinnallisessa mielessä.

3.4 Taidekaupan kulut ja sääntely

Ostettaessa taidetta sijoitusmielessä on huomiota kiinnitettävä kaiken muun ohella myös kustannuksiin, joiden kohoaminen voi niin ikään tuoda taloudellista riskiä tai ainakin pienentää mahdollisia teoksen myöhemmästä myynnistä saatavia voittoja.

Suomessa peritään myytävästä taiteesta taiteilijalle maksettavaa jälleenmyyntikorvausta, joka perustuu tekijänoikeuslain 404/1961, 26 i §. Lain mukaan korvauksen piiriin kuuluvat kaikki teokset, joiden tekijänoikeudellinen suoja-aika on voimassa. Suoja-aika kestää 70 vuotta taiteilijan kuoleman jälkeen. Tästä johtuen jälleenmyyntikorvausta joutuukin siis maksamaan myös kuolleiden taiteilijoiden töistä. Huomionarvoista on kuitenkin se, ettei jälleenmyyntikorvausta peritä teosten ensimyyntistä. Tällaisiksi lasketaan myös esimerkiksi galleriamyynti, jossa galleria myy teoksen taiteilijan puolesta. (Kuvasto.fi)

Jälleenmyyntikorvauksen suuruus vaihtelee myytävän teoksen verottoman myyntihinnan mukaan. Vuodesta 1995 lähtien jälleenmyyntikorvauksen perimisestä on vastannut Kuvasto ja tätä oikeutta on Opetus- ja kulttuuriministeriön päätöksellä jatkettu ainakin vuoteen 2020 saakka. (Kuvasto.fi) Korvausprosentit hintaluokittain ovat listattuna taulukossa numero 2.

Taulukko 2

Myyntihinta	Jälleenmyyntikorvaus % hinnasta
<50 000€	5 %
50 000-200 000€	3 %
200 000-350 000€	1 %
350 000-500 000€	0,5 %
>500 000€	0,25 %

(Lähde: Kuvasto.fi)

Tekijänoikeuslain 26 k §:n mukaan vastuu korvauksen suorittamisesta on pääsääntöisesti taideteoksen myyjällä tai välittäjällä. Myyjän ja välittäjän lisäksi myös ostajalla on velvollisuus suorittaa korvaus, mikäli hän on kaupan osapuolista ainoa taidekaupan ammattilainen. Käytännössä yksityishenkilöillä ei siis ole jälleenmyyntikorvauksen suorittamisvelvollisuutta. Ostaja on kuitenkin myyjän ja välittäjän ohella velvollinen

antamaan Kuvastolle ”vuosittain selvityksen teosten myynnistä. Myyjä, välittäjä ja ostaja ovat järjestön vaatiessa velvollisia antamaan järjestölle tarpeelliset tiedot tilitysten oikeellisuuden tarkistamiseksi tilitysvuodelta ja kolmelta sitä edeltäneeltä kalenterivuodelta” (404/1961, 26 k §).

Taidetta ostavan on syytä huomioida myös huutokauppakamarien perimät huutomaksut, jotka saattavat nostaa todellista hintaa huomattavasti varsinaista huutohintaa korkeammaksi. Lopulta huutokauppakamarin perimät maksut voivat tehdä sijoituksesta jopa taloudellisesti kannattamatonta. Tästä esimerkkinä toimii Pekka Halosen maalaama teos Lumisia katajia, joka oli ostettu vuonna 1988 190 000 markalla. Vuonna 2001 sama teos myytiin hintaan 244 000 markkaa. Ilman huutokauppamaksuja taulun omistaminen olisi ollut voitollista, mutta 29 625 markan osto- ja 35 863 markan myyntikuluilla tappiota kertyy 10 524 markkaa. Tämä havainnollistaa hyvin sen, kuinka tärkeää kaupankäynnin kuluihin on kiinnittää tarkoin huomiota. (Laitinen-Laiho, P. 2003. 134)

Suomessa taidekauppa kuuluu muiden toimialojen ohella arvonlisäverotuksen piiriin. Nykytaiteen kaupalle on kuitenkin asetettu eräitä verohelpotuksia vanhaan taiteeseen verrattuna. Kun taiteilija itse myy teoksensa ostajalle, sovelletaan kauppaan tällöin 10 % alennettua verokantaa. Muissa tapauksissa vero peritään tavanomaisen 24 prosentin mukaisena. Verokohtelu kuitenkin poikkeaa hieman riippuen teoslajista. Veistostaide kuuluu alennetun verokannan piiriin, mutta esimerkiksi mediataideteokset eivät. (Suomen taiteilijaseuran uutiskirje 15.10.2014)

Kiinteänä omaisuutena taideteokset kuuluvat niin ikään luovutusvoittoveron piiriin. Luovutusvoitto ilmoitetaan veroilmoituksessa ja se lasketaan kuuluvaksi pääomatuloihin. (Verohallinto, omaisuuden luovutusvoiton verotus) Kuten Laitinen-Laihokin kirjassaan Taide sijoituskohteena (s. 192) toteaa, on luovutusvoiton verotus liki täysin myyjän oman ilmoituksen varassa. Tästä syystä taidemarkkinat houkuttelevat myös runsaasti rikollista rahaa, mikä lisää myös riskejä taidemarkkinoilla toimittaessa.

Huutokaupantoinittajan ammatin luvanvaraisuudesta luovuttiin vuonna 1997. Samalla kumottiin myös huutokauppa-asetus. (Rustanius. 2016) Tämän voidaan katsoa lisänneen jossain määrin riskejä myös huutokauppa-alalla.

3.5 Taidemarkkinoiden riskit

Taidemarkkinoilla toimimiseen liittyy luonnollisesti riskejä, samoin kuin muihinkin kohteisiin sijoitettaessa. Taidemarkkinoiden luonteesta johtuen riskit ovat kuitenkin osittain hyvin

erilaisia verrattuna esimerkiksi osake- tai korkopaperimarkkinoihin. Toki yhteneväisiäkin, esimerkiksi suhdannevaihteluista johtuvia, riskejä löytyy myös taidemarkkinoilta.

Taiderekollisuus on hyvin yleistä ja onkin esitetty, että se olisi huumekaupan, rahanpesun ja laittoman asekaupan jälkeen suurin rikollisuuden muoto. Esimerkiksi 2000- luvun alkupuoliskolla markkinoilla arveltiin liikkuvan jopa miljardin euron arvosta varastettua taidetta. (Rumpunen, R. Seppälä, J. 2004. 7)

3.5.1 Taidevääreennökset

Väärennetty taide on valitettavan yleistä taidemarkkinoilla. Suomessa väärä taide on useimmiten läpikulkumatkalla. Tähän vaikuttavat hyvät yhteyden muiden muassa Baltiaan ja Venäjälle. (Rumpunen, R. Seppälä, J. 2004. 7)

Väärennöksen määritelmä voi kuitenkin olla häilyvä. Esimerkiksi renessanssiajalla monet taiteilijat käyttivät apulaisia työskentelyssään. Samoin monien tunnettujen taiteilijoiden teoksista on tehty pastisseja, eli töitä, joita ei ole tehty harhauttamistarkoituksessa. (Laitinen-Laiho, P. 2004. 23–24) Tähän vedotaan usein myös väärennöstapauksissa, joissa väärennetyt työt ovat usein hivenen muunneltuja versioita alkuperäisestä teoksesta. Yleistä on myös tehdä väärennös vain jostakin alkuperäisen taideteoksen yksityiskohdasta. Tämä saattaa antaa ostajalle mielikuvan, että kyseessä olisi esimerkiksi varsinaisen työn harjoitelma tai vaihtoehtoinen versio. Usein näitä väärennöksiä on maalattu esimerkiksi näyttelykatalogien kuvien perusteella. (Rumpunen, R. Seppälä, J. 2004. 37–40)

Väärennösten havaitsemista siis hankaloittavat useat tekijät. Taitelija on nimittäin voinut tehdä useita samantyyllisiä teoksia tai toiset taiteilijat ovat voineet jäljitellä toistensa tyyliä. Pauliina Laitinen-Laihon siteeraaman Åbo Akademin taidehistorian professorin Bo Lindbergin mukaan ”plagiaatin tekijä esittää luvatta toisen tekemän työn omanaan, väärentäjä taas esittää oman työnsä toisen nimissä.” (Laitinen-Laiho, P. 2004. 26)

Juuri väärennösten varalta taiteen ostajan on aina syytä vaatia kuitti ostoksestaan, koska se saattaa olla joissain tapauksissa ainoa keino todistaa kauppa ja saada se puretuksi. (Rumpunen, R. Seppälä, J. 2004. 37–40)

Taideteoksille annetaan toisinaan myös aitoustodistuksia. Näihinkään ei kuitenkaan kannata luottaa sokeasti. Varsinkin venäläisiä aitoustodistuksia on väärennetty paljon tekaistujen henkilöiden nimillä. Aitoustodistukset voivat olla myös oikeiden

asiantuntijoiden hyvässä uskossa kirjoittamia, mutta teokset paljastua siitä huolimatta väärennetyiksi. (Rumpunen, R. Seppälä, J. 2004. 35–36) Tämän vuoksi taideteosten myyjät eivät enää kovin mielellään kirjoita välittämilleen teoksille aitoustodistuksia, koska sen jälkeen he kantavat vastuun mahdollisesti väärennökseksi paljastuvasta työstä. Huomattavan usein taiteen ostajat kuitenkin luottavat pelkkään myyjän sanaan, koska taiteen alkuperän selvittäminen on maallikolle liki mahdotonta. Tästä syntyykin suuri, ostajan kantama, riski taidetta ostettaessa. (Mikkonen, J. Savon Sanomat. 16.4.2015)

3.5.2 Muoti- ja suhdannevaihtelut

Kuten muissakin sijoituskohteissa, myös taiteessa suhdannevaihtelut vaikuttavat merkittävästi taideteosten, eli sijoituksen, arvoon. Hintojen muutoksiin vaikuttavat niin yleinen taloustilanne, muutoseikat kuin myös taidealan toimijoiden tietoiset toimet joidenkin teosten hintojen nostamiseksi.

Vaikka kauppahintojen manipuloiminen huutokauppamaailmassa onkin kiellettyä, on sitä kuitenkin tapahtunut. Korkeat huutokauppahinnat yleensä nostavat taiteilijan muidenkin teosten hintoja, joten myyjille voi syntyä houkutus nostattaa hintoja mahdollisimman ylös jopa epärehellisin keinoin. Tällaiseen toimintaan käytetään esimerkiksi bulvaaniostajia, joiden kanssa on etukäteen sovittu korkeasta huutohinnasta. (Rumpunen, R. Seppälä, J. 2004. 29)

Myös huutokauppakamarien toiminta voi olla haitallista ostajalle ja johtaa ylihintojen maksuun. Vuosituhannen vaihteessa paljastui maailman suurimpien huutokauppakamarien Christien ja Sothebyn kartelli, jonka seurauksena asiakkailta perittävät palkkiot ja kustannukset nousivat 1990- luvulla. Kartellista kärsi jopa yli 100 000 huutokauppatalojen asiakasta. (Rumpunen, R. Seppälä, J. 2004. 30)

3.5.3 Taideteosten alkuperä

Taideteosten alkuperään liittyvät riskit koskevat usein varastettua taidetta. Ostajan tuleekin olla tämän suhteen huolellinen, koska varastetun taiteen ostaminen, hallussapito ja myyminen ovat kiellettyjä. Mikäli taideteos todetaan väärennetyksi, palautetaan se aina alkuperäiselle omistajalleen. Tämä voi aiheuttaa runsaasti vaikeuksia ja taloudellisia menetyksiä henkilölle, joka on ostanut varastettua taidetta. Palautusvelvollisuus koskee myös vilpittömässä mielessä ostettuja teoksia. (Rumpunen, R. Seppälä, J. 2004. 12)

Taidetta on päätyntä suuret määrät väärin omistajien haltuun myös sotien seurauksena. Esimerkiksi 1930- 1940- luvuilla Saksassa ja sen miehittämällä alueilla arvioidaan anastetun jopa noin 650 000 taideteosta. Tästä taidemäärästä jopa 20 prosenttia oli vielä vuosituhanen vaihteen jälkeen kateissa. Osan Natsi-Saksan varastamasta taiteesta arvioidaan kulkeutuneen Suomeen jo ennen toista maailmansotaa. (Koivulahti, T. Hakkarainen, M. 2004. 15) Tämän takia myös suomalaisilla taidemarkkinoilla tulisi kiinnittää huomiota ostettavien taideteosten proveniensiin. Provenienssilla tarkoitetaan taideteosten historiaa, niiden omistusketjua. (Yleisradio. 2014)

3.6 Taidemarkkinat yleisen taloustilanteen heijastajina

Usein taidemarkkinat ovat heijastaneet yleisen taloustilanteen kehitystä melko tarkasti. Oivallisena esimerkkinä tästä toimii Suomen 1980- luvun taidebuumi, jonka aikana taideteoksiin sijoitettiin hyvin voimakkaasti jopa lainarahalla. Vuosikymmenen puolivälin paikkeilla taidekauppa nousi Suomessa varsinaisesti koko kansan tietoisuuteen nimenomaan maamme kultakauden taiteilijoiden teoksista maksettujen korkeiden hintojen ansioista. Esimerkiksi vuonna 1985 myytiin Albert Edelfeltin teos ”Porvoo Linnanmäeltä” Hagelstamin huutokaupassa 400 000 markalla. Jo tuolloin ennakoitiin Suomen taidemarkkinoiden seuraavan Ruotsin vastaavaa kehitystä samalla vuosikymmenellä, jolloin yhä suurempi määrä erilaista taidetta tuli markkinoille myyntiin ja vastaavasti hinnat nousivat myös nykytaiteen saralla. (Raha-asiat 2/1985. 12-13)

Taidemarkkinoiden ylikuumenemisen voikin nähdä osana yleistä 1980- luvun nousukautta sekä ajan muodikasta elämäntyyliä. (Laitinen-Laiho, P. 2003. 46). Kuten vuonna 1985 Suomessakin jo ennakoitiin, koettiin Ruotsissa vuosikymmenen lopulla raju arvotaiteen hinnannousu, jossa esimerkiksi niin sanottujen ABC- taiteilijoiden eli Anders Zornin, Bruno Liljeforsin ja Carl Larssonin töiden myyntihinnat kohosivat vuosikymmenen aikana erittäin voimakkaasti. Esimerkkinä hinnanmuutoksesta käy myös August Strindbergin maalaus Fyrtornet, joka ostettiin vuonna 1978 70 000 kruunulla ja myytiin vuonna 1989 peräti 15,6 miljoonan kruunun hintaan. (Lindstedt, G. 2014. 222)

1990- luvun alussa Ruotsin taidemarkkinoilla koettiin romahdus ja esimerkiksi Bukowskin huutokauppakamarin liikevaihto laski vuodesta 1989 vuoteen 1992 peräti 90 prosenttia. (Lindstedt, G. 2014. 223) Samanlainen taidemarkkinoiden romahdus koettiin myös Suomessa, jossa kasinotalouden nostattamat taidehinnat romahtivat 1990- luvun alun laman koittaessa. (Laitinen-Laiho, P. 2003. 46)

Taideteosten hinnannousu oli havaittavissa uudestaan 2000- luvulla. Kun vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen markkinoille on virrannut halpaa rahaa, on tämä kannustanut maailman rikkaimpia toimijoita sijoittamaan taas taiteeseen suuria summia. (Lindstedt, G. 2014. 10)

Eräs syy käyttää arvotaidetta sijoitussalkun hajauttamiseen on se, että taideteosten hinnat eivät välttämättä korreloi suoraan esimerkiksi osakkeiden tai korkopapereiden arvon kehitykseen. Tästä johtuen taideteoksia voi käyttää tasapainottamaan omaa sijoitussalkkua arvon heilahteluilta. (Campbell, R. A. J. O. 2007.)

3.7 Taiteen ostaminen sosiologisesta näkökulmasta

Erilaisten taidekokoelmien hankkimista ja omistamista voidaan tarkastella myös keräilijöiden sosiaalisen ja taloudellisen aseman kautta. Luonnollisesti taidekokoelmien keräämiseen vaaditaan usein taloudellisia pääomia. Myös keräilijän asunnon koko vaikuttaa merkittävästi mahdollisuuksiin harrastaa taidekokoelmien keräämistä. Toki asunnon suuruuskin on sidoksissa tulotasoon ja käytettävissä oleviin pääomiin. (Purhonen & työryhmä. 244. 2014)

Toinen merkittävä tekijä taidekokoelmien omistamisessa on koulutustaso ja ikä, mikä voidaan todeta seuraavasta taulukosta. Taulukko numero 3 kertoo maalaus- ja grafiikkakokoelmien koosta (omistettujen teosten lukumäärä) vastaajien koulutustaustan ja iän mukaan jaoteltuna. Luvut on ilmoitettu prosentteina. (Purhonen & työryhmä. 242. 2014)

Taulukko 3

	Koulutus *				Ikäryhmä		
	1	2	3	4	18-34	35-54	55-74
Maalaukset ja grafiikka							
-2	15	20	16	15	27	17	8
3-10	58	59	55	56	56	58	56
10+	27	22	29	29	17	25	36
* 1= perusaste, 2= keskiaste, 3=alempi korkea-aste, 4=ylempi korkea-aste					N=1388		

Sosiologi Semi Purhosen ja hänen työryhmänsä tekemässä tutkimuksessa havaitaan, että koulutustaustan merkitys taidekokoelmien kokoon ei ole niin ilmeinen, kuin saattaisi kuvitella. Yli 10 teoksen kokoelmia ei ole korkeasti koulutettujen kotitalouksissa merkittävästi enempää kuin pelkän perusasteen tai keskiasteen käyneiden henkilöiden kotitalouksissa. Sen sijaan henkilöiden ikä vaikuttaa kokoelmien omistukseen pelkkää koulutustaustaa enemmän. Yli 55- vuotiaiden vastaajien kotitalouksissa yli 10 teoksen kokoelmia oli 36 prosentilla ja 3-10 teostakin omisti 56 prosenttia vastaajista. Tutkimuksessa ei ole kuitenkaan eritelty omistettujen taideteosten tai maalausten laatua, vaan lukuun on laskettu mukaan niin perityt teokset kuin esimerkiksi kirpputoreilta hankitut kuvataiteen työt.

3.8 Sosiologinen näkökulma taiteen arvottamiseen

Taideteosten arvostusta ja siten myös rahallista arvoa voidaan lähestyä myös sosiologisesta näkökulmasta. Puhutaan legitiimistä ja epälegitiimistä mausta, joiden perusteella erilaisia teoksia voidaan määritellä. Tämä jaottelu näkyy erityisesti tarkasteltaessa perinteistä ja modernia taidetta. Mitä korkeampi on taiteen kuluttajan koulutustaso, sitä useammin hän pitää esimerkiksi abstraktista taiteesta ja vastaavasti vähemmän perinteisesti kauniiksi miellettyistä töistä kuten maisemakuvista ja realistisista, esittäivistä, töistä. (Purhonen, S. & työryhmä. 98-99. 2014)

Taiteen hinnanmuodostusta tarkasteltaessa esimerkiksi Pauliina Laitinen-Laihon mainitsema tietyn taiteilijan saamaa julkista arvonantoa ja asemaa taide-kentällä tulisi siis tarkastella myös sosiologisesta näkökulmasta. Usein juuri taide-alan asiantuntijoiden voidaan nähdä edustavan niin sanottua legitiimiä makua, joka ei välttämättä kohtaa taidetta ostavan yleisön maun kanssa. Tätä väitettä tukee myös Purhosen ja hänen työryhmänsä tutkimuksessa esitetty taulukko (numero 4) suomalaisen yleisön taidemausta.

Taulukko 4

Taidesuuntaus	Pitää kaikkein eniten	Pitää kaikkein vähiten
Maisemamaalaukset	66 %	4 %
Asetelmat	3 %	19 %
Muotokuvat	5 %	5 %
Renessanssitaide	5%	6 %
Moderni taide	9 %	21 %
Impressionismi	6 %	5 %
Performanssitaide	1 %	32 %
Ei mikään näistä	5 %	9 %
Yhteensä	100 %	100 %
(N)	(1302)	(1281)

Samassa tutkimuksessa on eroteltu myös niin sanottujen taloudellisen ja kulttuurisen pääoman haltijoiden taidemakua. Taloudellisen pääoman haltijoiden taidemaku on pääsääntöisesti konservatiivisempaa kuin kulttuurisen pääoman haltijoiden. (Purhonen, S. & työryhmä. 99. 2014)

Voidaankin ajatella, että henkilöt ja kotitaloudet joilla on suuria taloudellisia pääomia, eivät välttämättä jaa taidealan asiantuntijoiden (kulttuurinen pääoma) arvostuksia kuvataiteen saralla. Tämä voikin johtaa siihen, ettei esimerkiksi palkitun ja tunnustetun - mutta kokeellisen - nykytaiteilijan teos nousekaan samanlaiseen arvoon, kuin taiteen laadullisen hinnanmuodostusolettaman mukaan pitäisi.

3.9 Kyselytutkimuksen toteutus

Edellä käytetty aineisto "Kulttuuri ja vapaa-aika Suomessa 2007" on tilastokeskuksen vuonna 2007 Helsingin Yliopiston tutkimusprojektiin "Kulttuuripääoma ja sosiaalinen differentaatio 2000- luvun Suomessa keräämä. Otokseen valikoitui satunnaisotannalla 3000 iältään 18–74- vuotiasta vastaajaa (Suomen kansalaisia, pl. Ahvenanmaa). Vastausprosentti kyselyssä oli 46,3. Tutkimuksen tuloksista julkaistiin vuonna 2014 teos Suomalainen maku – Kulttuuripääoma, kulutus ja elämäntyylien sosiaalinen eriytyminen.

4 Huutokauppahintojen tarkastelua

Tässä luvussa tarkastelen suomalaisten 1800- luvun ja 1900- luvun alun taiteilijoiden teosten myyntihintoja (vasarahintoja) Hagelstamin ja Bukowskin huutokauppakamareilla vuosina 2013-2016. Tarkastelun kohteena ovat olleet kummankin toimijan kotimaiseen klassikkotaiteeseen keskittyneet huutokaupat, joita järjestetään muutamia kertoja vuodessa. Nämä ovat merkittävimmät maassamme toimivat arvotaiteeseen keskittyvät huutokauppakamarit. Kuten todettua, päätyy vain osa, joidenkin arvioiden mukaan jopa alle puolet, taidemarkkinoilla liikkuvista teoksista myyntiin huutokauppakamareiden kautta. Tästä syystä toteutuneita huutokauppahintoja ei voida pitää luotettavana mittarina taidemarkkinoiden todellisesta hintatasosta eikä taideteosten arvon kehityksestä. Huutokaupoissa voidaan olettaa liikkuvan sellaisia töitä, joista voidaan olettaa saatavan mahdollisimman korkea hinta ja toisaalta sellaisia, joita ei ole hiljattain myyty huutokaupoissa. Usea huutokauppakierros lyhyen ajan sisällä nimittäin saattaa laskea teoksen jälleenmyyntihintaa.

Toteutuneita huutokauppahintoja voidaankin pitää hyvin vahvasti viitteellisinä ja ne kertovatkin enemmän eri taiteilijoiden teosten yleisestä hintatasosta, kuin koko markkinan tai edes yksittäisen tekijän töiden hintakehityksestä.

Hintojen vertailussa on keskitytty pääasiassa muutamien tunnettujen suomalaisten viime vuosisadan vaihteen taiteilijoiden teoksiin. Tarkasteltaviksi on valittu etenkin sellaisia tekijöitä, joiden teoksia on ollut myynnissä mahdollisimman monessa huutokaupassa vuosien 2013 ja 2016 välillä. Kaikista taiteilijan yhdessä huutokauppatilaisuudessa myydyistä teoksista on laskettu myyntihintojen keskiarvo. Keskiarvoon on päädytty sen takia, että eri tilaisuuksissa myytyjen taideteosten määrä vaihtelee hyvinkin paljon. Hintavertailussa on pidetty ohjenuorana saman tyyppisten teosten hintojen vertailua mahdollisimman luotettavan tuloksen saamiseksi. Keskiarvo on laskettu siis esimerkiksi öljyväreistä tai grafiikasta erikseen, koska näiden erolla on usein huomattaviakin hintaeroja teosten erilaisen luonteen vuoksi. Seuraavissa kuvaajissa jokaista huutokauppatilaisuutta kuvaa oma koodi. Huutokauppojen päivämäärät löytyvät liitteestä numero 1.

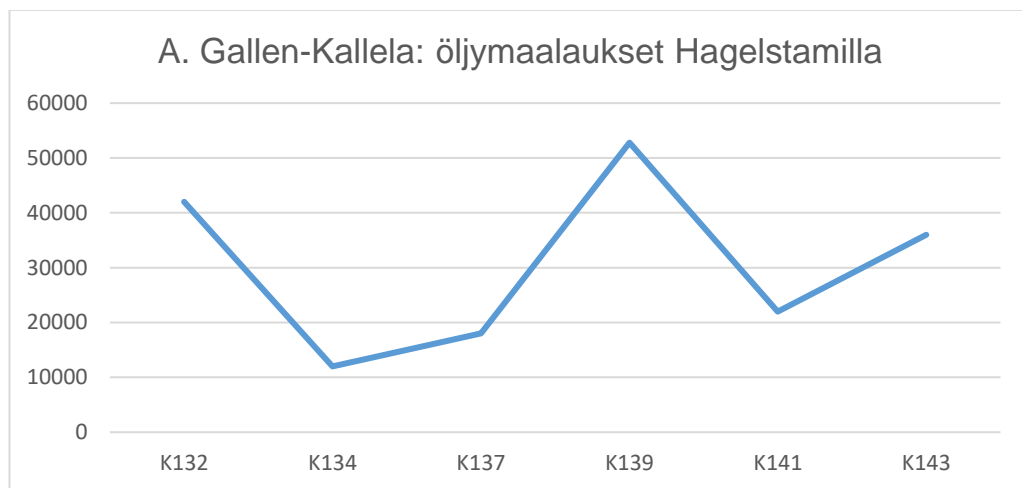
Koska trendien määrittäminen huutokauppahinnoista on teosten erilaisuuden vuoksi hyvin haastavaa, on seuraavassa päädytty tarkastelemaan taidemarkkinoiden hinnanmuodostusta myös yksittäisten teosten ja niiden ominaisuuksien kautta. Teosten myyntihintoja tarkastellaan hinnanmuodostuksen teoreettista taustaa vasten.

4.1 Akseli Gallen-Kallelan teokset

Akseli Gallen-Kallela (1865-1931) kuuluu merkittävimpiin suomalaisiin taiteilijoihin. Hänet tunnetaan erityisesti kansallisista merkkiteoksistaan kuten Kalevala-aiheisista maalauksistaan. (Kansallisbiografia. Akseli Gallen-Kallela)

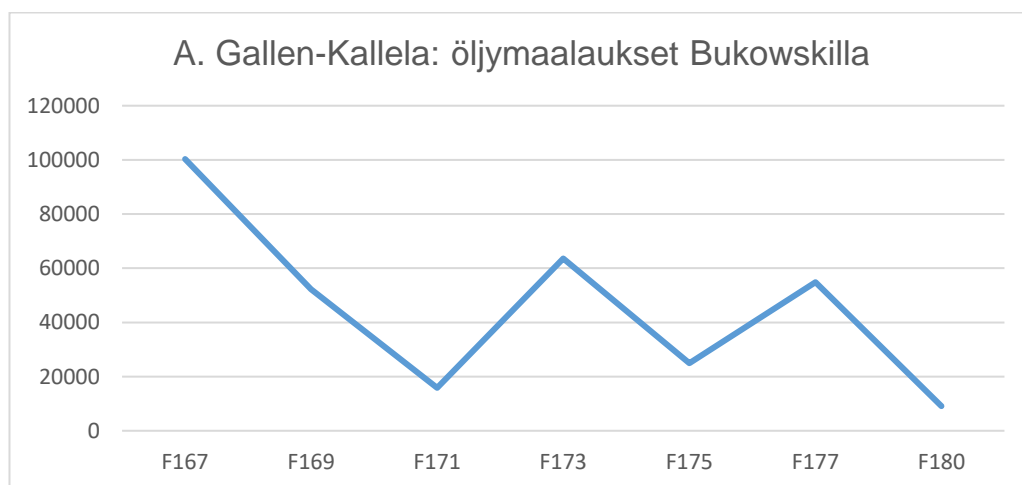
Gallen-Kallelan teoksia on myyty melko runsaasti Helsingin suurimmilla huutokauppakamareilla viimeisten kolmen vuoden aikana. Kuten oheisista kuvaajista (numerot 1 ja 2) käy ilmi, liikkuvat hänen öljyväritöidensä huutokauppahinnat yleisesti useissa kymmenissä tuhansissa euroissa.

Kuvaaja 1

(Hagelstam & Co. Huutokauppaluettelot 2013-2016)

Kuvaaja 2

(Bukowskis. Huutokauppaluettelot 2013-2016)

Kuten kuvaajista 1 ja 2 huomataan, vaihtelee teosten myyntihintojen keskiarvo eri huutokauppakertojen välillä. Tähän vaikuttavat juuri teosten hinnanmuodostusta käsitelleessä osassa mainitut syyt kuten esimerkiksi työn aihe ja koko.

4.2 Eräiden taideteosten myyntihintojen taustaa

Oivallisena esimerkkinä aiheen vaikutuksesta teoksen hintaan ovat Bukowskin syksyn 2015 klassisen taiteen huutokaupassa myydyt Albert Edelfeltin harjoitelma teokseen Kaarle herttua herjaa Klaus Flemingin ruumista ja Akseli Gallen-Kallelan öljymaalaukseen Paimenpoika. Edelfeltin kuuluisan teoksen tunnetuin versio on Kansallisgallerian omistuksessa sijoitettuna Turun linnaan. Kyseisen työn harjoitusversio myytiinkin Bukowskilla 75 200 euron hintaan. Etukäteen tehdyn arvion mukaan sen myyntihinnaksi arvioitiin 28 000 euroa, joka siis ylittyi selvästi. Teoksen korkeaa hintaa voidaankin selittää sen tunnettuuden ja siitä ostajalle kenties koituvan korkean sosiaalisen statuksen kautta. Myös työn historiallinen aihe ja sen perinteinen esittävä tyyli ovat juuri sellaisia tekijöitä, jotka miellyttävät laajoja kansanosia, kuten Semi Purhosen ja hänen työryhmänsä tutkimus suomalaisten taidemausta osoittavat. Samanlaisia syitä voidaan löytää myös Gallen-Kallelan Paimenpoika – teoksen korkean myyntihinnan, 100 400 euroa, taustalta. Teoksen realistinen ja kansallisromanttinen aihe kiehtoo monia taiteenystäviä.

4.3 Jalmari Ruokokosken teokset

Jalmari Ruokokoski (1886-1936) edustaa suomalaista ekspressionismia viime vuosisadan alkupuolelta.

Kuvaaja 3

(Hagelstam & Co. Huutokauppaluettelot 2013-2016)

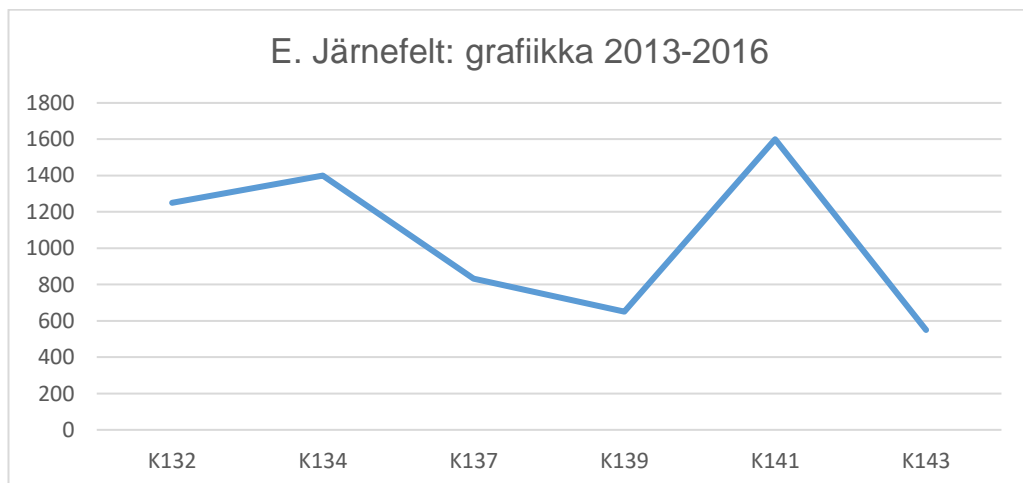
Vertailukohtana Akseli Gallen-Kallelan teoksille on mielenkiintoista käyttää juuri Ruokokosken töitä. Ruokokosken öljyväritöiden hinnat ovat selkeästi alemmalla tasolla kuin vastaavasti Gallen-Kallelan teosten. Syynä tähän voidaan pitää Ruokokosken huomattavaa tuotteliaisuutta ja teosten laadun voimakasta vaihtelua. Alituisessa rahapulassa taiteilija joutui usein tinkimään teostensa taiteellisesta tasosta. Hänen tuotantoonsa kuuluukin paljon esimerkiksi asetelmia ja etsauksia sekä muuta grafiikkaa. (Jyväskylän taidemuseo).

Kuten taulukosta numero 3 käy ilmi, eivät asetelmat kuulu kansalaisten mielialheisiin. Tätä voidaankin pitää oivallisena esimerkkinä hintaerosta taiteilijan pääteosten ja niin sanotusti vähäisempien teosten välillä. Esimerkiksi Ruokokosken tapauksessa voidaan olettaa hänen pääteostensa olevan jo pitkälti taidemuseoiden kokoelmissa.

4.4 Eero Järnefeltin teokset

Eero Järnefeltiä (1863-1937) pidetään Akseli Gallen-Kallelan ohella yhtenä merkittävimmistä suomalaisen taiteen kultakauden taiteilijoista. Järnefelt tunnetaan erityisesti realistisista kansankuvauksistaan ja maisemamaalauksista. (Kansallisbiografia. Eero Järnefelt)

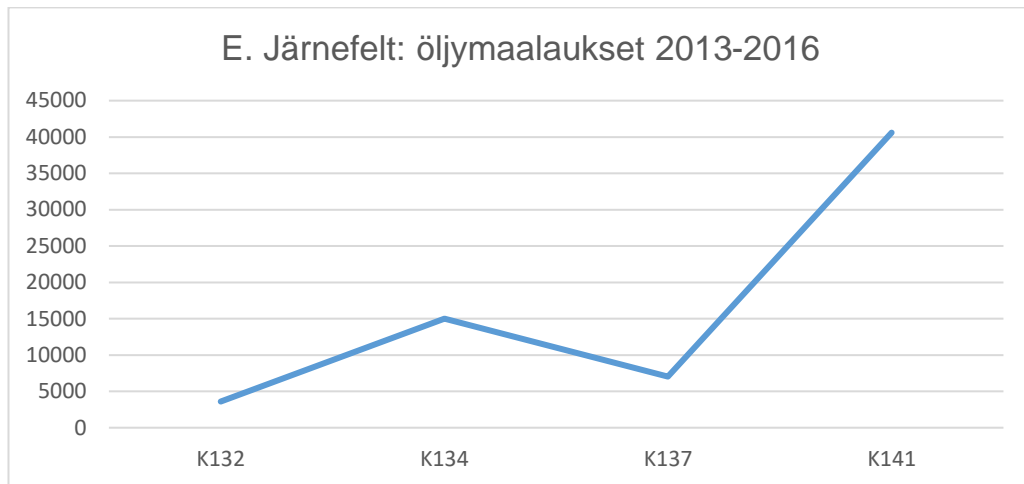
Kuvaaja 4

(Hagelstam & Co. Huutokauppaluettelot 2013-2016)

Eero Järnefeltin teoksia voidaan tarkastella esimerkkinä öljyväritöiden ja grafiikan hintaerosta.

Kuvaaja 5

(Hagelstam & Co. Huutokauppaluettelot 2013-2016)

Kuten kuvaajat 4 ja 5 osoittavat, ovat öljyväritöiden hinnat selvästi grafiikan hintoja korkeammalla tasolla. Tähän vaikuttaa nimenomaan öljyväritöiden ainutkertaisuus verrattuna grafiikanlehtiin, jotka ovat painotöitä – toki kuitenkin määrällisesti rajoitettuja.

Ainutkertaisuus vaikeuttaaakin erilaisten tarkkojen hintaseurantatietojen keräämistä ja hinnoittelumallien luomista, koska jokainen ostaja arvottaa teosta osittain omien mieltymystensä mukaan. Grafiikanlehden, jota on painettu esimerkiksi 100 kappaletta, hintaseuranta olisi luonnollisesti helpompaa, koska samanlaisia töitä on useita ja niiden myyntihintoja voitaisiin siten verrata helpommin keskenään. Näin voitaisiin luoda jonkinlaista tilastoa – ja sitä myöten myös ennustetta – tietyn työn hintakehityksestä. Painettujen töiden kohdalla kuitenkin juuri lukumäärä on se tekijä, joka yleensä painaa hintaa alaspäin.

4.5 Taideteosten hintakehityksen arviointi

Taideteosten hintakehityksen mittaaminen on usein hankalampaa kuin perinteisten sijoituskohteiden kuten osakkeiden ja korkopapereiden kohdalla. Tämä johtuu pitkälti taidemarkkinoiden läpinäkymättömyydestä. Myös tuottojen ennustaminen ja sijoituspäätösten tekeminen on usein vaikeampaa johtuen markkinoiden tehottomuudesta.

Merkittävä ongelma on keskitettyjen hinta- ja myyntitilastojen puute. Huutokauppahinnat ovat periaatteessa julkisia, mutta suurin osa taidekaupasta käydäänkin yksityisesti ilman huutokauppakamareiden välitystä. On esitetty, että vain alle puolessa kaupoista käytetään huutokauppakamaria. (Tully. Forbes. 5.9.2014)

Taiteen hintakehityksen seuraamiseksi on myös luotu erilaisia indeksejä, joista seuraavassa on esitelty tunnetuin eli MeiMoses – indeksi. Indeksienkin kohdalla törmätään samaan ongelmaan, eli niiden keskittymiseen pääasiassa vain huutokauppakamareiden hintoihin.

4.5.1 MeiMoses–indeksi

MeiMoses–indeksi on kuuluisimpia taidemarkkinoita kuvaavista indekseistä. Se on muodostettu tilanteista, joissa samaa teosta on myyty useammin kuin kerran. Näistä niin sanotuista ostopareista on sitten luotu indeksi, joka kuvaa teosten huutokauppahintojen kehitystä. Kyseistä indeksiä päivitetään kuukausittain. (Haavisto, H. 73. 2014) Indekseiin liittyy kuitenkin useita ongelmia. Yhtenä niistä se, että huutokaupoissa myydään ja pyritään myymään ennen kaikkea kaikkein arvokkaimpia yksilöitä ja toisaalta lyhyen ajan sisällä useaan kertaan omistajaa vaihtaneet työt myydään usein muita reittejä. Tästä Haavisto kirjoittaa opinnäytetyössään professori A. R. J. Campbellin tutkimukseen (2007) nojautuen seuraavasti:

--huutokaupoissa ei yleensä myydä taidetta, joka on laskenut huimasti arvostaan. Tälle on sitten muita, ei niin tyylikkäitä reittejä. Tämä niin sanottu eliittitaiteen jylläys huutokaupoissa saattaa saada aikaan väärän mielikuvan siitä, että esimerkiksi galleriasta ostettu, laadukkaaksi keuhuttu teos käyttäytyy indeksin tapaisesti. Vaikka gallerian eli ensioston teos olisi mainetta niittäneen taiteilijan, eivät yhden taiteilijankaan kaikki teokset käyttäydy samoin. (Haavisto, H. 2014. 75-76)

4.5.2 Taidemarkkinoiden vertailua muihin sijoituskohteisiin

Kun taidemarkkinoita verrataan muihin sijoituskohteisiin, luontevimmiksi vertailukohdiksi nousevat sellaiset, joihin liittyy muitakin, kuin pelkästään taloudellisia pontimia. Taiteen ostamisen pelkästään sijoitusmielessä, kun voidaan olettaa jäävän melko marginaaliseksi ilmiöksi ainakin Suomessa.

Tämän takia seuraavassa käsitelläänkin taidesijoittamisen ohella myös eräitä muita keräilykohteita, joilla on usein myös merkittävää rahallista arvoa.

4.5.3 Muut keräilykohteet sijoituksina

Ehkäpä luontevin vertailukohta taidesijoittamiselle ovat muut keräilykohteet kuten esimerkiksi postimerkit, erilaiset pop-kulttuurin tuotteet ja jopa viinit. Taiteen ohella myös nämä ovat suurelle osalle ihmisistä ensisijaisesti keräilykohteita, joita ei niinkään hankita tuottojen toivossa.

Kaikkien näiden markkinat ovat olleet kuitenkin voimakkaassa kasvussa. Merkittävänä kasvun moottorina on toiminut Aasian talouskasvu Kiinassa ja Intiassa, jossa keräilyesineiden ja antiikin markkinat ovat vahvistuneet huomattavasti viime vuosina. (Majabacka. 22. 2011)

Kuten kuvataiteen markkinoilla myös filateliassa markkinat ovat jokseenkin samankaltaisia. Kauppaa käydään niin yksittäisten keräilijöiden välillä kuin erilaisten välitykseen erikoistuneiden kauppiaiden ja huutokauppakamareiden toimesta. Postimerkkimarkkinoilla hinnanmuodostukseen vaikuttavat niin ikään monet tekijät, merkittävimpiä näistä kunto, erilaiset virhepainamat, hammastukset sekä postileimat. (Majabacka. 55-61. 2011)

5 Johtopäätöksiä

Johtopäätöksissä vedetään yhteen edellä käsitellyt teemat ja taidemarkkinoihin vaikuttavat tekijät. Johtopäätökset – osio on jaoteltu tutkimusongelmien mukaisesti neljään lukuun. Lisäksi työn lopussa käsitellään mahdollisia taidemarkkinoihin ja taidesijoittamisen välineisiin liittyviä jatkotutkimuskohteita.

5.1 Taidemarkkinoiden hinnanmuodostus

Suurimmat tuotto-odotukset, kuten myös riskitkin, liittyvät vasta uransa alussa olevien taiteilijoiden teoksille. Näitä töitä on mahdollista hankkia suhteellisen edulliseenkin hintaan, mutta arvioita tulevasta arvonnoususta on äärimmäisen vaikeaa esittää. Koko taiteilijan tuleva ura, mahdolliset tunnustukset kuin yleisemminkin suuren yleisön mieltymykset ja arvostukset ovat tässä tapauksessa vielä edesspäin ja pelkkien arvailujen varassa. Joidenkin taiteilijoiden teosten voimakkaat arvonnousut ovat pitkälti ennakoimattomia ja saattavat perustua taidemarkkinoiden toimijoiden tietoiseen hintamanipulaatioon. Esimerkkinä tästä on Helene Schjerfbeckin töiden hintakehitys 1980-luvulla.

Jo mainetta saavuttaneiden ja tunnustettujen taiteilijoiden töiden ostaminen on huomattavasti vähäriskisempää. Näiden taiteilijoiden töiden arvo säilyy varmemmin ja niitä voisi ajatella jopa hajauttamiskohteina sijoitussalkussa. Ongelmana tässä tapauksessa on se, että näiden teosten hinnat ovat jo lähtökohtaisesti sangen korkeita ja niiden hankkiminen edellyttää huomattaviakin pääomia. Tilanne on samankaltainen kuin esimerkiksi asuntosijoittamisessa, jossa kohteen ostaminen vaatii suurta taloudellista panosta ja itse sijoituskohde on jakamaton. Mestarteoksen ostaminen yhdessä muiden sijoittajien kanssa on siis vaikeaa.

Huomionarvoista on myös se, ettei monien arvostettujenkaan taiteilijoiden töiden arvo välttämättä nouse enää kovinkaan paljoa. Tästä syystä arvotaiteen roolin sijoitussalkussa voikin nähdä lähinnä arvon säilyttäjänä sekä riskin hajauttajana.

Kuten todettua, myös yleisen taloustilanteen kehitys vaikuttaa merkittävästi taideteosten hintoihin. Tyypillisesti nousukaudella tai talouden ylikuumentessa myös taideteoksista ollaan valmiita maksamaan suuriakin summia. Tähän vaikuttaa osaltaan sosiaalis-ekonomiseen statukseen luominen, jota taideteoksia hankkimalla ollaan valmiita ilmentämään. Esimerkkinä tästä käy esimerkiksi Ruotsissa 1980-luvun lopulla koettu

taideteosten hintojen voimakas nousu, joka kuitenkin taittui yhtä jyrkästi uuden vuosikymmenen alussa. Tällä perusteella voidaan myös kyseenalaistaa professori R. A. J. Campbellin näkemys siitä, että taidemarkkinan kehitys ei korreloisi esimerkiksi osakemarkkinoiden kanssa. Aina näin ei välttämättä olekaan, mutta juuri nousukaudella ilmenevä ylikuumentuminen nostaa herkästi myös taiteen hintoja ihmisten tavoitellessa toisaalta korkeaa sosiaalista statusta ja toisaalta taas vaihtoehtoisia sijoituskohteita varallisuudelleen.

Vertailtaessa taidesijoittamista esimerkiksi postimerkkeihin, voidaan todeta sen olevan riskialttiimpaa. Postimerkkien hintoihin vaikuttavat tekijät ovat periaatteessa kaikkien tiedossa tai vähintäänkin helposti saatavilla. Lisäksi postimerkit ovat massatuote ja samoja merkkejäkin on myyty sangen useasti, jolloin luotettavaa hintatietoa on paljon runsaammin saatavilla. Postimerkkien hintojen voidaan todeta olevan myös suhteellisen vakiintuneet, joten markkinoilla tiedetään melko tarkkaan mikä on yksittäisen merkin arvo. Taidemarkkinoihin verrattuna filatelistiset markkinat ovat siis jopa tehokkaat, eikä postimerkkejä voidakaan pitää suoranaisena sijoituskohteena arvonnousua silmällä pitäen. Taiteen hinnoittelu puolestaan on huomattavasti irrationaalisempaa ja ennakoimattomampaa. Tästä syystä taide- ja postimerkkimarkkinoiden vertailua ei voida pitää erityisen mielekkäänä.

Yleistäen nuorten taiteilijoiden ja ylipäätään nykytaiteen töitä voi verrata pienten yritysten kasvuosakkeisiin, joiden tämänhetkinen hinta on edullinen, mutta tulevat tuotto-odotukset saattavat nousta hyvinkin korkeiksi. Vastaavasti jo tunnustettujen ja usein edesmenneiden taiteilijoiden teoksia voidaan verrata suurten ja vakiintuneiden yritysten niin sanottuihin arvo-osakkeisiin, joiden arvonnousu ei välttämättä ole enää yhtä voimakasta, mutta toisaalta riski arvon romahtamisesta vastaavasti pienempi.

5.2 Voiton tekeminen taidemarkkinoilla

Taloudellisen voiton tekeminen taidemarkkinoilla on toki aina mahdollista, mutta se vaatii vähintäänkin huolellista ja pitkäaikaista perehtymistä itse taiteeseen. Taidesijoittamisessa voiton voi nähdä perustuvan juuri oikeiden kohteiden valitsemiselle ja niiden oikea-aikaiselle ostolle ja myynnille. Taidemarkkinoita varten kehitettyihin indekseihin voidaan nimittäin suhtautua vähintäänkin varauksella. Tähän vaikuttaa taidemarkkinoiden tehottomuus ja läpinäkymättömyys, joka tekee indekseistä väkisininkin epäluotettavia.

Koska oikean osto- ja myyntiajankohdan ennustaminen on tunnetusti haastavaa, lienee todennäköisyys suuriin voittoihin hyvin alhainen. Lähinnä taidetta voi ajatella sijoitussalkun

hajauttamisen välineenä. Ostamalla arvotaidetta voi olla suhteellisen varma siitä, ettei teoksen arvo ainakaan romahda. Toki muotivirtausten tuomaa vaihtelua saattaa olla myös tunnustettujen taiteilijoiden töiden hinnoissa.

5.3 Taidemarkkinoilla toimimisen riskit

Taidemarkkinoiden riskeistä merkittävimmät liittyvät juuri hintariskiin. Tämä siinä tapauksessa, että taidetta on ostanut sijoitusmielessä. Koska taidemarkkinoiden hinnanmuodostusta voi olla erittäin vaikea ennustaa ja erilaisten taideindeksienkin luotettavuus on vähintäänkin kyseenalaista, on riski taloudellisesti kannattamattomiin hankintoihin suhteellisen korkea.

Toinen riski liittyy teosten alkuperään. Teos saattaa olla väärennös tai sen aiemmissa omistussuhteissa saattaa olla epäselvyyksiä. Teos, joka on esimerkiksi sotien seurauksena päätyneenä vääriin omistajille, voidaan joutua palauttamaan ilman korvausta sen alkuperäisille omistajilleen vielä pitkienkin aikojen jälkeen. Samoin perinteinen uhka taideväärennösten ostamiseen on aina olemassa. Väärennetyn taiteen ollessa kyseessä, on jälleenmyyntihinta usein enää murto-osa työn ostohinnasta.

Sen sijaan taidevarkauksia ei voida pitää kovinkaan suurena riskinä. Varkauksilta suojaa parhaiten se, että varastetun taiteen myyminen edelleen on usein hankalaa tai jopa mahdotonta. Usein taidevarkauksia toteutetaan nimenomaan tilaustöinä, jolloin anastetulle työlle on jo ostaja tiedossa.

Fyysisen tuhoutumisen osalta taideteos on kuin mikä tahansa fyysinen omaisuus. Varsinkin yksityiskodissa esimerkiksi maalaus on alttiina lämpötilan ja kosteuden kuin myös auringon valon vaihteluille. Nämä kaikki kuluttavat teosta, jonka konservoiminen voi olla hyvinkin kallista. Teoksen kunto heijastuu myös suoraan sen jälleenmyyntihintaan. Kaiken kaikkiaan teoksen fyysiseen kuntoon ja omistussuhteisiin liittyvät seikat ovat kuitenkin melko triviaaleja taidesijoittamista ajateltaessa. Suurimman uhan sijoitukselle muodostaa juurikin työn arvon vaihtelu.

5.4 Suomen taidemarkkinat sijoittajan näkökulmasta

Taidesijoittamisen tuottojen arviointi on, kuten todettua, huomattavasti vaikeampaa kuin perinteisten sijoituskohteiden. Tähän vaikuttavat muiden muassa erilaisten taidemarkkinaindeksien erilaisuus ja markkinoiden läpinäkymättömyys. Hyvänä esimerkkinä tästä toimii se, että julkisia myyntihintoja on saatavilla vain huutokaupatuista

teoksista, jotka edustavat vain osaa koko taidemarkkinan liikevaihdosta. Taideteosten likviditeetti saattaa myös olla keskeinen ongelma sijoitusten realisoinnin kannalta.

Tämän vuoksi yleispätevän tuomion antaminen taidesijoitusten kannattavuudesta on likipitään mahdotonta. Taideteosten hintaan ja arvoon vaikuttavat niin suuressa määrin kunkin markkinoille osallistuvan toimijan omat mieltymykset ja arvostukset, että erityisen taidemarkkinoille suunnatun sijoitusstrategian luominen on vähintäänkin haasteellista.

Samalla on hyvä myös todeta, että taiteen hinnanmuodostuksesta esitetyt näkemykset, joiden mukaan teoksen arvoon vaikuttavat taiteilijan saamat tunnustukset, töiden koko, niiden laatu ja tekijän arvostus taidealan ammattilaisten keskuudessa, ovat nekin lopulta vain viitteellisiä ohjenuoria. Korkeimpia hintoja maksetaan usein niistä teoksista, jotka ovat kaikkein tunnetuimpien taiteilijoiden perinteisiä, esittäviä ja usein kansallisromanttisia töitä. Tämä kertoo tietysti siitä, että ne ovat läpäisseet eräänlaisen ”ajan testin” ja osoittautuneet kestäviksi nimenomaan aiheidensa kautta. Tässä mielessä voidaan siis ajatella, että kaikkein halutuimpia ovat niiden taiteilijoiden työt, jotka ovat julkisen vallan ja asiantuntijoiden arvonnannon ohella saavuttaneet myös niin sanotun suuren yleisön arvostuksen. Luonnollisesti nämä kaksi ovat kuitenkin hyvin usein sidoksissa toisiinsa.

Kenties paras mittari taidehankinnan kannattavuudesta on kuitenkin sen tuottama esteettinen tai älyllinen mielihyvä ja taiteen elämänlaatua kohottava vaikutus. Jos taideteoksia joskus päätyy myymään esimerkiksi perinnön seurauksena tahi muuten, voidaan mahdollinen rahallinen tuotto nähdäkin vain lisänä tuon aineettoman tuoton päälle.

5.5 Oman työskentelyn arviointia

Opinnäytetyön työstäminen on ollut sangen mielenkiintoista. Käsitelty aihe on ollut kirjoittajallekin entuudestaan liki tuntematon, joten prosessi on ollut sitäkin kautta hyödyllinen ja valaiseva. Vaikka työn alkuperäisenä tavoitteena olikin keskittyä enemmän puhtaasti määrälliseen materiaaliin, on sen puuttuminen oikeastaan kuvannut myös omalta osaltaan taidemarkkinoiden rakennetta ja toimintatapoja.

Opinnäytetyöprojektin hallintaan on vaikuttanut osaltaan työskentely samanaikaisesti työn kirjoittamisen kanssa. Itse kirjoitusprosessi on sujunut kuitenkin melko nopeasti ja aina kun työn pariin on ehtinyt syventyä, on tekstiäkin syntynyt melko vaivattomasti.

5.6 Jatkotutkimuskohteita

Mielenkiintoisena jatkotutkimuskohteena tälle tutkimukselle voisi olla esimerkiksi taidesijoittamisen tulevaisuus Suomessa. Ruotsissahan sijoittaminen taide-esineisiin on jo nyt huomattavasti yleisempää kuin Suomessa, puhumattakaan keskisestä Euroopasta ja Pohjois-Amerikasta, joissa se on hyvin suurten summien liiketoimintaa.

Suomen tapauksessa tutkimus voisi koskea muiden muassa tekijöitä, jotka kannustaisivat ihmisiä sijoittamaan taiteeseen sekä kotimaisten taidemarkkinoiden tulevaisuuden näkymiä mahdollisesti orastavan talouskasvun olosuhteissa. Talouden nousukausilla, kun taidesijoittaminen ja taideteosten hinnatkin ovat tyypillisesti kasvaneet.

Maamme taidemarkkinoiden kehitykseen liittyvä tutkimuskohde voisi olla esimerkiksi erilaisten taidesijoitusinstrumenttien, kuten taiteeseen sijoittavien rahastojen, kehittäminen ja markkinointi suomalaisille sijoittajille. Muualta maailmasta tällaisia esimerkkejä jo nimittäin löytyy.

Lähteet

Bukowskis. Huutokauppaluettelot 2013-2016. Luettavissa:

<https://www.bukowskis.com/en/auctions/past>. Luettu: 3.11.2016

Campbell, R. A. J. Art as a financial investment. 2007. Erasmus University of Rotterdam, Maastrich University. Luettavissa:

https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=978467. Luettu: 24.10.2016

Cumming, Robert. Taide. 2009. WSOY. Helsinki

Euroopan komissio. Kertomus jälleenmyyntikorvausoikeutta koskevan direktiivin (2001/84/EY)

soveltamisesta ja vaikutuksista. 19.12.2011. Luettavissa: [http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0878:FIN:FI:PDF)

[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0878:FIN:FI:PDF](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0878:FIN:FI:PDF). Luettu: 14.3.2016

Haavisto, Henna. Harvinaiset materiaalit ja taide sijoituksina. Opinnäytetyö, Vaasan ammattikorkeakoulu. 2014. Luettavissa:

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/71697/Haavisto_Henna.pdf?sequence=1. Luettu: 24.10.2016

Hagelstam & co. Huutokauppaluettelot 2013-2016. Luettavissa:

<http://www.hagelstam.fi/luettelot>. Luettu: 3.11.2016

Jyväskylän taidemuseo. Jalmari Ruokokoski. Luettavissa:

<http://www3.jkl.fi/taidemuseo/oravienarteita/jalmariruokokoski.html>. Luettu: 11.11.2016

Kallunki, Juha-Pekka; Martikainen, Minna; Niemelä, Jaakko. Ammattimainen sijoittaminen. 2008. Talentum. Keuruu

Kansallisbiografia. Akseli Gallen-Kallela. Luettavissa:

<http://www.kansallisbiografia.fi/kb/artikkeli/3194/>. Luettu: 11.11.2016

Kansallisbiografia. Eero Järnefelt. Luettavissa:

<http://www.kansallisbiografia.fi/kb/artikkeli/3497/>. Luettu: 11.11.2016

Koivulahti, Tiina; Hakkarainen, Maarit. Suomi Saksan kansallissosialistien anastaman taiteen vastaanottajamaana? Tieteessä Tapahtuu 8/2004. Luettavissa: <http://www.tieteessatapahtuu.fi/0804/koivulahtihakkarainen.pdf>. Luettu: 14.3.2016.

Kulttuuritilasto 2013. Tilastokeskus. Luettavissa: http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yklt_klt_201300_2014_10376_net.pdf. Luettu: 12.4.2016

Kuvasto.fi. Luettavissa: <http://kuvasto.fi/jalleenmyyntikorvaus/>. Luettu: 29.3.2016

Laitinen-Laiho, Pauliina. Miten sijoitan taiteeseen. 2011. Minerva. Helsinki

Laitinen-Laiho, Pauliina. Taide sijoituskohteena. 2003. WSOY. Helsinki

Laitinen-Laiho, Pauliina. Taidevääreännökset. 2004. WSOY. Helsinki

Leppiniemi, Jarmo. Rahoitus. 2009. WSOY Pro. Helsinki

Lindstedt, Gunnar. Samlarna och konstens miljonaffärer. 2014. Forum. Stockholm

Majabacka, Hanna. Keräily-sijoittaminen – sijoittamista järjellä ja tunteella. Opinnäytetyö, Turun ammattikorkeakoulu. 2011. Luettavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/34602/Opinnaytetyo_Majabacka_Hanna.pdf?sequence=1. Luettu: 29.9.2016

Mikkonen, Juha. Taideteoksen ostaja on myyjän armoilla. Savon Sanomat. 16.4.2015. Luettavissa: <http://www.savonsanomat.fi/kotimaa/Taideteoksen-ostaja-on-myyj%C3%A4n-armoilla/526337>. Luettu: 14.3.2016.

Nikkinen, Jussi; Rothovius Timo; Sahlström Petri. Arvopaperisijoittaminen. 2008. WSOY. Helsinki

Oksanen, Anne. Taide ja taloustiede. Kansantaloudellinen aikakauskirja 1/1988. Taloustieteellinen Yhdistys. Luettavissa: <http://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/images/stories/kak/kak1988/KAK11988.pdf>. Luettu: 12.4.2016

Otavan Suuri Ensyklopedia. toim. Huovinen, Pentti et. al. Osa 17. 1981. Otava. Keuruu

Pankkibarometri 2016. Finanssialan keskusliitto. Luettavissa:

http://www.finanssiala.fi/materiaalit/Pankkibarometri_I_2016.pdf. Luettu 29.9.2016

Pettersson, Susanna. Lumoutuneet – Tarinoita taiteen keräilystä 1800- luvun Suomessa. 2004. WSOY. Helsinki

Purhonen, Semi & työryhmä. Suomalainen maku – kulttuuripääoma, kulutus ja elämäntyylien sosiaalinen eriytyminen. 2014. Gaudeamus. Tallinna

Raha-asiat 2/1985. Maksutieto Oy. Loimaa

Rumpunen, Risto; Seppälä, Jyrki. Väärää taidetta. 2004. Suomen vakuutusalan koulutus ja kustannus Oy. Vammala

Rustanius, Jaakko. Taiteen arvosta. 2016. Luettavissa: <http://kuvasto.fi/2016/02/taiteen-arvosta/>. Luettu: 27.2.2017

Suomen taiteilijaseuran uutiskirje 15.10.2014. Luettavissa:

<http://artists.fi/ajankohtaista/suomen-taiteilijaseuran-uutiskirje-15-10-2014/>. Luettu: 30.3.2016.

Tekijänoikeuslaki 404/1961

Tolonen, Marjatta. Matka taiteen historiaan. 1998. Kirjayhtymä Oy. Helsinki

Verohallinto, omaisuuden luovutusvoiton verotus. Luettavissa: https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Henkiloasiakkaan_tuloverotus/Omaisuuuden_luovutusvoiton_verotus%2812315%29. Luettu: 30.3.2016.

Yleisradio. Sotasaalistaidetta Suomessa. 10.6.2014. Luettavissa:

<http://yle.fi/aihe/artikkeli/2014/06/10/sotasaalistaidetta-suomessa>. Luettu: 14.3.2016.

Liite 1

Tarkasteltavana olleet huutokappatilaisuudet

Hagelstam		Bukowskis	
ajankohta	tunnus	ajankohta	tunnus
14.12.2013	K132	kevät 2013	F167
25.4.2014	K134	syksy 2013	F169
13.12.2014	K137	26.5.2014	F171
28.5.2015	K139	9.12.2014	F173
12.12.2015	K141	kevät 2015	F175
26.5.2016	K143	10.12.2015	F177
		24.5.2016	F180

(Lähde: Hagelstam & Co:n ja Bukowskin huutokauppaluettelot 2013-2016)